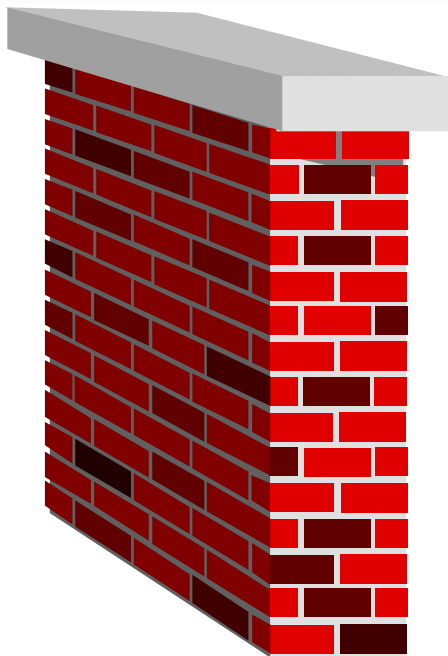

©Monika Kalin Golob
OBČA STILISTIKA P4

TEMELJNI POJMI
JEZIKOSLOVNE STILISTIKE:
SOPOMENKE, STILNO
ZAZNAMOVANA SREDSTVA

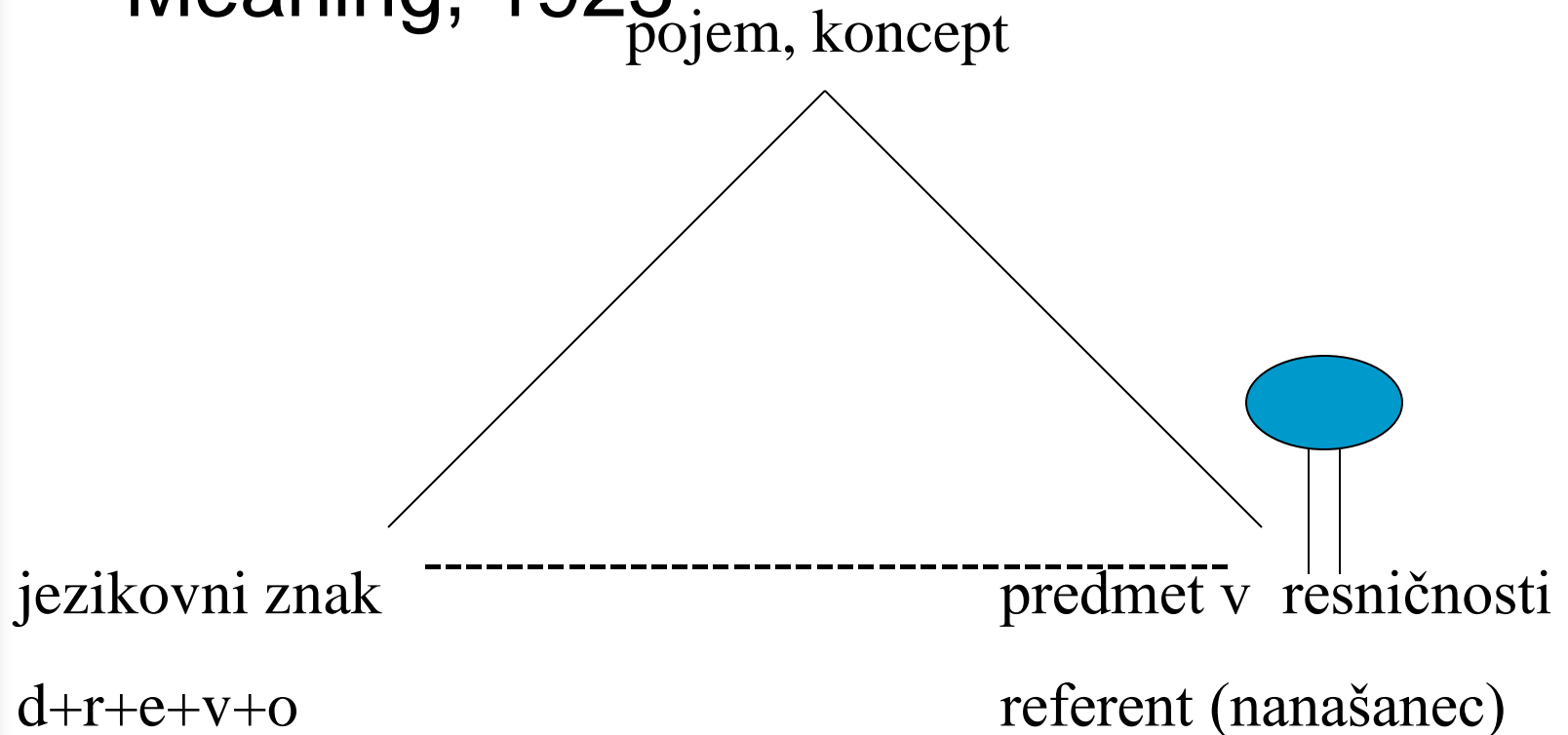
sinonimija = sopomenskost

- potnik - tip - pišče
- umreti - preminiti - crkniti

- take trojice oz. daljše verige sestavljajo besede, ki jih imenujemo **SINONIMI**, **SOPOMENKE**

SEMANTIČNI TRIKOTNIK

- Richards-Ogden: The Meaning of Meaning, 1923

SEMANTIČNI TRIKOTNIK

- sinonimija:

$ax \dashrightarrow P1$

$bx \dashrightarrow P1$

$cx \dashrightarrow P1$

a, b, c

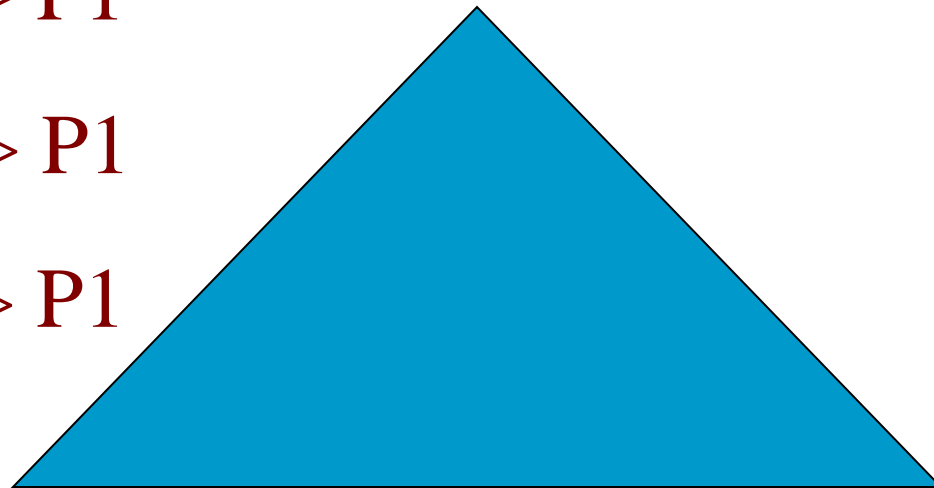
jezikovni znak

x

pojem

P1

referent

pomen - stil

- a = umreti
 - b = preminiti
živeti”
 - c = iztegniti pete
- } “prenehati
- Razlike ni v pomenski, semantični vsebini, ampak v konotacijah.

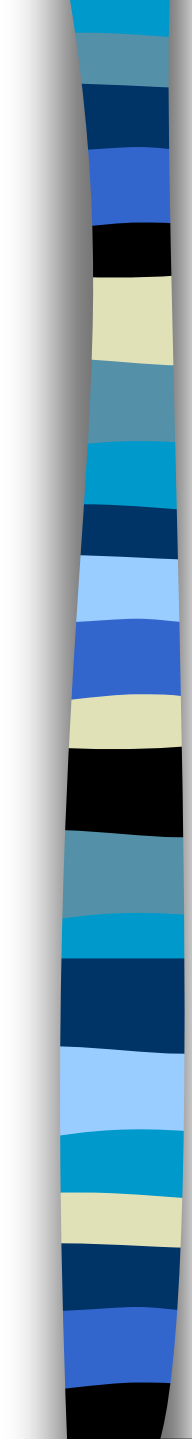
KONOTACIJA - DENOTACIJA

- besede imajo splošno rabljen, vsem razumljiv pomen (habitualni, komunikacijski p.): beseda ta pomen **označuje** = **denotira**.
- lahko pa ima vrsto možnih, priložnostnih pomenov: beseda jih ob običajnem pomenu **sooznačuje** = **konotira**.

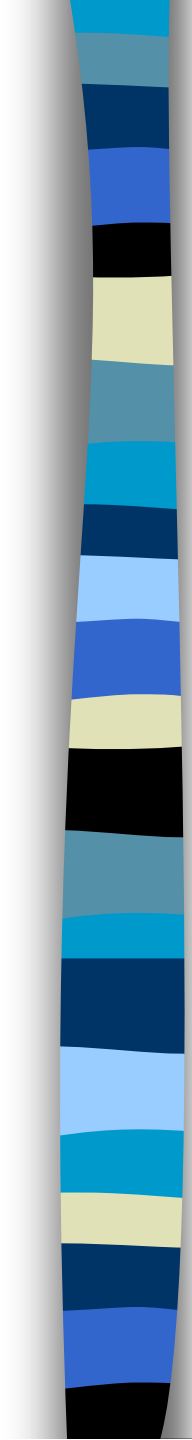
enako pri sinonimiji:

- uporabljene besede imajo enak pomen, vendar pa ob njem še sooznačujejo slabšalnost, pogovornost, čustvenost, vzvišenost, olepševalnost ipd.
- Jezikoslovna definicija sinonimov:
 - to so tisti člani tematskih skupin (besede, ki nosijo isto splošno idejo), ki so pomensko tako tesno povezani drug z drugim, da je potrebna posebna razlaga, če hočemo razlikovati med njimi.

-
- a = umreti
 - b = preminiti
živeti”
 - c = iztegniti pete

“prenehati

- b = “prenehati živeti” + knjiž.konotacija
- c = “prenehati živeti” + pogovorna k.

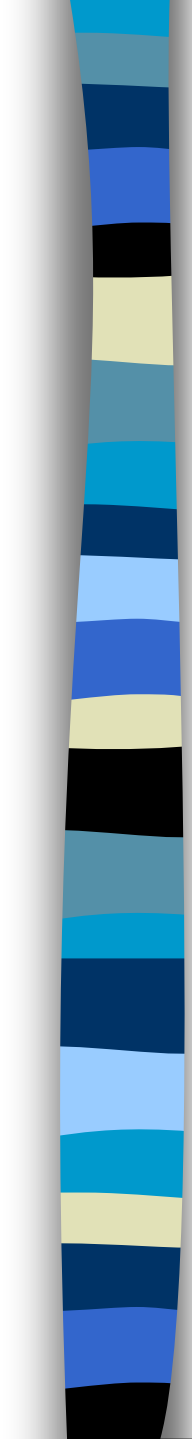
-
- Besedoslovje lahko opazuje sinonime le pomensko, ne glede na metasemiotično funkcijo, stilistika pa mora upoštevati prav to konotacijo.
 - videti - zapaziti, zagledati, razločiti, opaziti, zaznati, motriti, ogledovati, preleteti ... **verige so lahko zelo dolge**

konotacija

denotacija

-
- Prava sinonimnost je prej izjema kot pravilo.
 - ista splošna ideja, a stilno učinkovanje:
 - sovražila in črtila ga je
 - njegovo junaštvo in pogum
 - bil je radodaren in odprtih rok

STILNA ZAZNAMOVANOST

- sinonimija je le en vidik stilističnega opazovanja jezika
- jezikovna sredstva delujejo stilno, ker imajo določene ekspr., vrednostne tone, ker so opazna, **stilno ZAZNAMOVANA**
- opazna pa so lahko na vseh ravni jezika

Inherentni - adherentni stilni pojavi

- inherentni stilni pojavi se oprimejo jezikovne enote.
 - jezikovno sredstvo svojo zaznamovanost prinaša v besedilo
- adherentni so ustvarjeni s priklicem
 - stilno vrednost dobijo v konkretnem besedilu ali zaradi prenosa iz ene zvrsti v drugo

Metode za ugotavljanje delovanja sinonimov

1. Primerjava originalov z izvlečki (nevtralne besede – oplemenitene besede)
2. Nizanje sinonimov (spoznamo ohlapnost semantičnega odnosa med njimi)

1. Primerjava

- Čitatelj – bralec
- Bralec je spoznal resnico.
- Čitatelj je spoznal resnico. (arh., šaljiv poudarek)
- Oblikoslovno ni težav
- Stilno 2 različna vtisa (S. Makarovič: Teta Magda)

2. Sinonimska zgoščenost

- V groznem dvomu in negotovosti.
- Josu se je dobrikal, laskal, prilizoval.
- Bil je izsiljevalski, ožemalski, lakomen, skopuški, stiskaški, pohlepen star grešnik.

Inherentno – adherentno

- Inherentni stilni pojavi oblikujejo stalen del stilnih značilnosti jez. enote
 - cekin – denar – cvenk
- **Brhek** večer je, miren in svoboden,
sveti čas je tih kot **nuna**
zadržujoč dih s **češčenjem**.
(Shakespeare, Sonet XXX)

Adherentni stilni pojavi

- Besede sveti, nuna, čaščenje so lahko uporabljene v navadnem jeziku. Različne pa so zato, ker označujejo stvari in dejanja, ki se nanašajo na popolnoma določene sfere človekovega življenja, povezane so z nečim vzvišenim. Gre za odnos med stvarmi, ne za odnos med besedami.

(O. Akhmanova)

Zgledi

- Ne mi, prosim, težit!
- Zavračam vaše nestrpno svarilo.

- Korenjak
- Preradovedni in peremptorni homo sapiens
- INHERENTNO!

Analiza besedil

- Kar ni nevtralnno, je v določenem smislu stilno zaznamovano.
- Pomoč: inherentna zaznamovanost = SSKJ in stilna vrednost besed
- tropi, figure
- konotacije